

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 13/2010 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2011

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2010 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2011 (HE 126/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla sivistysvaliokunta on päättänyt antaa lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- finanssisihteeri Annika Klimenko, valtiovarainministeriö
- kansliapäällikkö Harri Skog, ylijohtaja Riitta Kaivosoja, ylijohtaja Sakari Karjalainen, talousjohtaja Eero Pulkkinen, johtaja Matti Väisänen, opetusneuvos Jari Rajanen ja opetusneuvos Tomi Halonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylitarkastaja Ahti Avikainen, työ- ja elinkeinoministeriö
- opetusneuvos Ritva Järvinen, Opetushallitus
- ylijohtaja Risto Ruuhonen, Valtion taidemuseo

- varatoiminnanjohtaja, toimitusjohtaja Heikki Sederlöf, elinikäisen oppimisen neuvosto edustaen myös Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry:tä
- puheenjohtaja Ragna Rönholm, Tieteentekijöiden liitto
- puheenjohtaja Martti Jalkanen, Suomen kesäyliopistot ry
- toiminnanjohtaja Markku Hassinen, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- huippu-urheilun muutosprojektin johtaja Jukka Pekkala
- puheenjohtaja Liisa Vornanen, Kansalaisopistojen liitto KoL
- puheenjohtaja Risto Laitinen, Professoriliitto
- huippu-urheilujohtaja Jarmo Mäkelä, Suomen urheiluliitto
- rehtori Paula Tuovinen, Suomen yliopistot — Finlands universitet (UNIFI)
- puheenjohtaja Satu Kantola, Opintokeskukset ry
- puheenjohtaja Hannu Salvi, Suomen Kansanopistoyhdistys
- urheilija Anna-Julia Kontio
- urheilija Mikko Lahtio.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
— OK-opintokeskus ja TJS Opintokeskus.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Hallituksen talousarvioesityksessä koulutus- ja tiedepolitiikan painopisteenä on perusopetuksen, korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laadun kehittäminen. Nuorten pääsyä koulutukseen edistetään ja valmistumista nopeutetaan.

Kulttuurin osalta tavoitteena on edistää sivistystä, luovuutta, osaamista ja innovatiivisuutta, alueiden elinvoimaisuutta sekä työllisyyden ja kansantalouden kehitystä. Tämä tapahtuu vahvistamalla kulttuurin perustaa, luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä sekä kansalaisten kulttuuriosallistumisen mahdollisuuksia ja kulttuurin taloutta. Liikuntapolitiikan tavoitteena on edistää liikunnallista elämäntapaa, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tukea eettisesti kestävästä kilpa- ja huippu-urheilusta. Nuorisotyössä tavoitteet ovat nuorisolain mukaisesti kolmella tulosalueella: nuorten aktiivisen kansalaisuuden edistäminen, nuorten sosiaalinen vahvistaminen sekä nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen. Maahanmuuttajanuoret otetaan huomioon läpäisevästi nuorisotyön ja -politiikan tukitoimissa.

Sivistysvaliokunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys opintotukilain ja koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta (HE 149/2010 vp). Valiokunta tulee esitystä koskevassa mietinnössään ottamaan yksityiskohtaisesti kantaa opintotukea koskeviin ehdotuksiin.

Veikkausvoittovarojen käyttö. Valiokunta on aiemminkin kiinnittänyt huomiota siihen, että lakisääteiset valtionosuudet tulisi rahoittaa yleisen budjetin varoilla ja veikkausvoittovarat tulisi kohdentaa edunsaajille. Hallituksen esityksen mukaan esimerkiksi liikunnan koulutuskeskuskille osoitettavat määrärahat nousevat veikkausvoittovaroissa, mutta yleisten budjettivarojen momenttia (29.90.52) on vastaavasti pienennetty osana koko talousarvioesityksen määrärahaväljyyden luomista (säästö 1,5 miljoonaa eu-

roa). Valiokunta pitää tärkeänä liikunnan koulutuskustusten rahoitusta, mutta valiokunta ei hyväksy sitä, että tutkintoon johtavaa koulutusta rahoitetaan veikkausvoittovaroilla. Tämä on epäkohta senkin vuoksi, että nämä määrärahat vähentävät varsinaisten edunsaajien osuutta veikkausvoittovaroista.

Perusopetuksen parantaminen

Hallitusohjelman mukaisesti ns. POP-määrärahoja ehdotetaan valtionavustuksina perusopetuksen opetusryhmäkokojen pienentämiseen 30 miljoonaa euroa, tehostetun ja erityisen tuen vahvistamiseen 17 miljoonaa euroa ja koululaisten kerhotoiminnan tukemiseen 10 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää hyvänä, että hallitus esittää lisäksi budjettiriihiin linjausten perusteella kehyslityksenä opintoaikojen nopeuttamiseksi yleissivistävän koulutuksen ohjauksen ja oppilashuollon vahvistamiseen tarvittavia toimenpiteitä varten 5 miljoonaa euroa.

Hallitusohjelman mukaan perusopetuksen laadun kehittämisen yhtenä kohteena on opetusryhmien koon pienentäminen. Valiokunta viittaa viime keväänä perusopetuslain muuttamisesta antamaansa mietintöön (SiVM 4/2010 vp — HE 109/2009 vp), jossa muun muassa korostetaan ryhmäkoon merkitystä oppimisen kannalta.

Budjettivuonna tulevat voimaan perusopetuslain muutokset, joiden tavoitteena on siirtää oppilaalle annettavan erityisen tuen painopistettä nykyistä selkeämmin varhaiseen tukeen ja ennalta ehkäisevään toimintaan sekä vahvistaa oppilaalle annettavan tuen suunnitelmallisuutta. Hallituksen esittämällä lisämäärärahalla tuetaan uudistettujen säännösten toimeenpanoa.

Kerhotoiminnan elvyttämisellä pyritään siihen, että jokaisella lapsella olisi mahdollisuus ainakin yhteen kerhoharrastukseen läpi koko perusopetuksen ajan. Valiokunta pitää erittäin myönteisenä sitä, että kerhotoimintaan osoitettuihin määrärahoihin on jo voitu ja edelleen voidaan saada aikaan monipuolista, lapsen ja nuoren kasvua tukevaa vapaa-ajan toimintaa ja syventää kodin ja koulun yhteistyötä. Samalla voi-

daan hyödyntää kerhotoiminnan järjestämisessä kolmannen sektorin, koulun muiden sidosryhmien ja eri hallintokuntien osaamista.

Yhteenvetona valiokunta toteaa, että tällä vaalikaudella perusopetuksen parantamiseen tarkoitetuilla määrärahoilla on saatu paljon myönteistä aikaan niissä kunnissa, jotka päätöksenteossaan ovat olleet valmiita panostamaan perusopetukseen ja ovat myös käyttäneet hanke- rahoitusta hyväkseen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtion rahoitusta perusopetuksen parantamiseen jatketaan myös tulevilla vaalikausilla. Valiokunta pitää tärkeänä, että kunnat vahvistavat perusopetusta säästöjen sijaan.

Oppilaitosten perustamishankkeiden rahoitus

Hallituksen esityksessä momentille 29.10.34 ehdotetaan 53,2 miljoonaa euroa. Määrärahasta on tarkoitettu käytettäväksi vuonna 2011 myönnettäviin valtionavustuksiin yleissivistävän koulutuksen perustamishankkeisiin 12 miljoonaa euroa sekä vuosina 2001—2010 myönnettyistä valtionosuuksista ja avustuksista 37,3 miljoonaa euroa yleissivistävän koulutuksen perustamishankkeisiin ja 3,9 miljoonaa euroa ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen perustamishankkeisiin. Valtionavustuksista enintään 17 miljoonaa euroa saa myöntää toteutus- aikaisina. Lisäksi momentille ehdotetaan 36 miljoonan euron valtuutta vuodelle 2011. Momentin perustelujen selvitysosan mukaan myönnettävillä valtionavustuksilla arvioidaan voitavan rakentaa tai peruskorjata tilat 5 100 oppilaalle.

Valiokunnan mielestä oli tärkeää, että vuonna 2009 ja 2010 valtionavustuksia koulujen perustamishankkeisiin ja rakentamiseen voitiin myöntää ns. elvytysrahoista kehystä enemmän. Valiokunta pitää valitettavana sitä, että budjettiesityksessä määrärahat ovat palautuneet vuoden 2008 tasolle. Valiokunta viittaa valtion kuluvan vuoden talousarvion käsittelyn yhteydessä lausuttuun (mm. VaVM 45/2009 vp ja SiVL 11/2009 vp — HE 138/2009 vp) ja toteaa jälleen, että koulujen peruskorjaustarve on edelleen moninkertainen siihen verrattuna, mitä valtio voi perustamiskustannuksia tukea. Valtion tuen riittämättömyys ja jälkirahoitteisuus johtavat myös

usein siihen, että esimerkiksi homekoulun korjaamista tai muun perustamishankkeen aloitusta ei määrää kiireisin tarve vaan kunnan mahdollisuus vastata omasta rahoitusosuudestaan.

Aikuiskoulutuksen rahoitus

Kilpailukyvyyn ja työvoiman riittävyyden turvaaminen edellyttää, että työikäisen väestön ammatitaidon kehittämiseen ja päivittämiseen sekä ammatillista liikkuvuutta parantavaan ammatilliseen koulutukseen tarvitaan riittävää panostusta. Myös väestön ikärakenteen vuoksi on välttämätöntä panostaa ammatilliseen aikuiskoulutukseen.

Vuoden 2011 talousarvioesityksen mukaisesti aikuiskoulutuksen rahoitus kasvaa vuodesta 2010 noin 15,9 miljoonaa euroa. Kasvu kohdentuu pääsääntöisesti oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen peruskoulutukseen, vapaaseen sivistystyöhön ja oppisopimuskoulutukseen. Suoritemääriä on lisätty oppisopimuskoulutuksessa ja oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Aikuiskoulutusta koskevassa ns. AKKU-uudistuksessa on esitetty mm., että tutkintoa vaille olevilta aikuisilta poistetaan opiskelumaksut. Valiokunta pitää valitettavana, että tämä ei sisälly hallituksen esitykseen.

Vapaa sivistystyö. Vapaan sivistystyön kehittämisohjelman 2009—2012 toimeenpano on käynnissä. Ohjelma sisältää lainsäädäntöä ja rahoitusta koskevia uudistuksia. Lainsäädännön ensimmäisen vaiheen muutokset tulivat voimaan vuoden 2010 alusta, ja toisen vaiheen hallituksen esitys (HE 128/2010 vp) on parhaillaan sivistysvaliokunnan käsiteltävänä.

Vuonna 2010 otettiin käyttöön uusi vapaan sivistystyön valtionavustusmuoto eli laatu- ja kehittämisrahoitus. Se jaetaan harkinnanvaraisina avustuksina vapaan sivistystyön oppilaitosten laatu- ja kehittämistyöhön. Alkuvaiheessa rahoitus on kehittämistavoitteinen, ja tavoitteista on sovittu yhteistyössä vapaan sivistystyön oppilaitoskenttää edustavien valtakunnallisten järjestöjen kanssa. Laatu- ja kehittämisrahoitus pyritään opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan ke-

hittämään osaksi laskennallista järjestelmää vuodesta 2013 lähtien.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että aiemmista rahoitusjärjestelmän muutoksista lähtien kesäyliopistojen valtionosuuksien kustannuspohjan suoritelmäärässä on suurta vajuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan vuonna 2010 vos-tunteja on 60 prosenttia jaon perustana olevasta vuosien 2007—2009 tuntien keskiarvosta.

Sivistysvaliokunta ehdottaa, että vapaan sivistystyön kehittämiseen ja kesäyliopistojen suoritevajuuden vähentämiseen osoitetaan 1 miljoonan euron lisämääräraha.

Yliopistojen valtionrahoitus

Talousarvioesitys on hyvin myönteinen yliopistojen valtionrahoituksen osalta. Yliopistojen valtionrahoitukseen esitetään yhteensä 160 miljoonan euron lisäystä. Tästä ensimmäistä kertaa sovellettava uuden yliopistolain mukaisen indeksikorotuksen osuus on 45,5 miljoonaa euroa. (Yliopistoindeksi HE:n mukaan on 2.9). Yliopistojen maksuvalmiutta turvataan kertaluonteisella 50 miljoonan euron määrärahalla, joka on viimeinen osa yhteensä 146 miljoonan euron maksuvalmiuden turvaamisen rahoituksesta muille kuin Aalto-yliopistolle. Tämän lisäksi budjettiin on varattu 100 miljoonaa euroa pääomasijoitusten vastikerahoitusta varten. Momentin mitoituksessa on otettu huomioon arvonlisäverojen kompensatio ja palkkojen tarkistukset.

Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että yliopistojen työnantajan työttömyysvakuutusmaksuun tehtiin vuosille 2010 ja 2011 väliaikaisratkaisu siitä, että yliopistojen työttömyysvakuutusmaksu on alennettu eli 0,75 %. Vuoden 2010 työttömyysvakuutusmaksun kustannuksia varten (noin 10,5 miljoonaa euroa) eduskunta myönsi yliopistoille joulukuussa 2009 erillisen 6 miljoonan euron lisäerän. Opetus- ja kulttuuriministeriö esitti omassa budjettiehdotuksessaan vuoden 2011 kustannuksia varten 10,5 miljoonaa euroa.

Valiokunta edellyttää, että yliopistojen työttömyysvakuutusmaksun osalta tehdään pysyvä

ratkaisu. Valiokunta myös ehdottaa, että talousarvioon tehdään riittävä lisäys vuoden 2011 työnantajan työttömyysvakuutusmaksujen kompensoimiseksi.

Valtion taidemuseon kokoelmien kartuttaminen

Valtion taidemuseolle esitetään momentille 29.80.72 taidehankintoihin 239 000 euroa. Edellisinä vuosina määräraha on ollut 739 000 euroa.

Sivistysvaliokunta toteaa, että Valtion taidemuseolla on maan sisällöllisesti laajin taidekokoelma, joka kattaa ajallisen kaaren aina keskiaikaisista ikoneista uusimpaan nykyaikaiseen. Kokoelman kartuttaminen on ollut sen perustamisesta (1868) alkaen keskeinen osa maamme kulttuuripolitiikkaa.

Valtion taidemuseolla on kansallisella ja kansainvälisellä museokentällä keskeinen vastuu suomalaisen kulttuuriperinnön rakentajana. Sen hankinnoista muodostuu suomalaisen kuvataiteen historia. Museon valinnat ovat huomisen klassikoita, joiden kanssa tulevat sukupolvet tulevat elämään.

Valiokunta pitää välttämättömänä, ettei Valtion taidemuseon kokoelman kartuttamista vaaranneta.

Edellä todetun perusteella valiokunta ehdottaa määrärahan korottamista 500 000 eurolla eli kuluvan vuoden määrärahan tasolle.

Nuorten työpajatoiminnan tukemisesta

Työpajojen asiakkaat eivät pääsääntöisesti kuulu siihen ryhmään, jotka suhdanteiden parantuessa työllistyvät nopeasti tai hakeutuvat koulutukseen. Työpaja on erinomainen paikka yhdistää toimintaa, yhteisöllisyyttä, valmennusta ja monialaisia viranomaispalveluja.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että niiden nuorten määrä, jotka eivät ole hakenneet opiskelupaikkaa yhteishaussa tai eivät ole rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi, on kasvanut. Myös tehostuva etsivä nuorisotyö ohjaa palvelujen ulkopuolella olevia nuoria nuorten työpajatoimintaan. Työpajat pystyvät tukemaan näitä nuoria tarjoamalla mielekkäitä jatko-

polkuja työelämään ja koulutukseen. Valiokunta viittaa myös kuluvan vuoden talousarvioesityksestä antamaansa lausuntoon (SiVL 11/2009 vp — HE 138/2009 vp).

Nuorisotyömäärärahoissa momentille 29.91.51 on varattu 7,9 miljoonaa euroa nuorten työpajatoiminnan tukemiseen, vakinaistamiseen ja palvelun laajentamiseen koko maan kattavaksi.

Kuluvan vuoden talousarviossa nuorten työpajatoimintaan osoitettiin 9,25 miljoonaa euroa. Lisäksi ensimmäisessä lisätalousarviossa osoitettua 3 miljoonan euron lisämäärärahasta on suunnattu nuorten työpajatoimintaan 783 500 euroa. Saadun selvityksen mukaan vuonna 2010 käytetään nuorten työpajatoimintaan yhteensä noin 10 miljoonaa euroa. Lisämääräraha on käytettävissä vuosien 2010—2011 kuluihin.

Valiokunta ehdottaa työpajojen määrärahan korottamista 2 miljoonalla eurolla.

Huippu-urheilun tukeminen

Liikunnan määrärahoihin ehdotetaan 135,5 miljoonaa euroa, jossa on n. 5,2 miljoonan euron lisäys (4 %) vuoteen 2010 nähden. Valiokunta pitää myönteisenä, että liikuntabudjetin määrärahat lisääntyvät. Valiokunta pitää tärkeänä tukea lasten ja nuorten liikuntaa sekä kuntoliikuntaa. Sen lisäksi on tärkeää tukea myös huippu-urheilua. Hallituksen esityksen mukaan huippu-urheilun kehittämisessä uutena kohteena on huippu-urheilun rakennemuutosprojektin tukeminen. Lisäksi tuetaan kansainvälisten huippu-urheilutapahtumien hakua ja järjestämistä Suomessa (esim. vuoden 2012 yleisurheilun EM-kisat Helsingissä).

Valiokunta pitää tärkeänä, että urheilun ja huippu-urheilun tulevaisuuden ratkaisuihin ja rahoitusta uudistettaessa varmistetaan panostusten

kohdistaminen seuroihin ja urheilijoihin hallinnon sijaan. Edelleen valiokunta pitää tärkeänä, että huippu-urheilun tukemista koskevissa ratkaisuihin vahvistetaan seurojen ja urheilijoiden edellytyksiä valmentautumiseen ja valmennukseen sekä yksilö- että joukkueurheilussa.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.10.34 lisäyksenä 3 000 000 euroa oppilaitosten perustamiskustannusten avustuksiin,

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.30.30 lisäyksenä 1 000 000 euroa vapaan sivistystyön kehittämiseen ja kesäyliopistojen suoritevajauksen pienentämiseen,

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.40.50 tarvittavan määrärahan yliopistojen valtionrahoitukseen työnantajan työttömyysvakuutusmaksun kompensoimiseksi,

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.80.72 lisäyksenä 500 000 euroa Valtion taidemuseon kokoelmien kartuttamiseen.

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.91.51 lisäyksenä 2 000 000 euroa nuorten työpajatoimintaan.

SiVL 13/2010 vp — HE 126/2010 vp

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Sanna Lauslahti /kok
vpj.	Tuomo Hänninen /kesk	Jukka Mäkelä /kok
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr (osit- tain)	Håkan Nordman /r
	Paavo Arhinmäki /vas	Lauri Oinonen /kesk
	Merikukka Forsius /kok	Tuula Pelttonen /sd
	Timo Heinonen /kok	Tuomo Puumala /kesk
	Ilkka Kantola /sd	Leena Rauhala /kd
	Anneli Kiljunen /sd	Mirja Vehkaperä /kesk
		Pauliina Viitamies /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1**Perustelut****Kuntien valtionosuudet**

Kasvun edellytyksiä on vaalittava pitämällä huolta inhimillisistä voimavaroista ja niiden täyspainoisesta hyödyntämisestä toimivan koulutuksen avulla. Valtio on viime kädessä vastuussa kuntien mahdollisuuksista taata laadukkaat peruspalvelut tasapuolisesti kaikkialla maassa. Tähän ei näytä olevan edellytyksiä edellisvuosia paremmin. Päinvastoin kuntien vastuut, esimerkkinä erityisopetuksen uudistus, koulutuksessa kasvavat, mutta voimavarat puuttuvat.

Tämä tarkoittaa muun muassa koulutuksellisen epätasa-arvon lisääntymistä ja ryhmäkojen kasvamista. Viimeisin huolestuttava ilmiö on, että osassa kouluja tukiopetusta ei enää anneta lainkaan ja tukiopetuksen määrä kokonaisuudessaan väheni viime vuonna 25 prosenttia. Sosialidemokraattien mielestä perusopetuksen taso on turvattava kohdistamalla lisää määrärahoja kuntien valtionosuuksiin.

Ryhmäkoot

Sosialidemokraatit ovat useassa eri yhteydessä kiinnittäneet huomiota peruskoulujen opetusryhmien kokoihin. Jotta opetusryhmien kokoja saataisiin pienennettyä, olemme vaatineet siihen enemmän rahoitusta, mutta myös opetusryhmien kokojen säätämistä lailla. Viime aikojen todellisuus on kunnissa näyttänyt, että nykyisillä toimilla opetusryhmien koot ovat säilyneet ennallaan tai kasvaneet.

Erityisopetuksen uudistus

Erityisopetuksen uudistus vaatii pitkäaikaisen ja kattavan resursoinnin. Uudessa lainsäädännössä olisi tullut selkeästi säätää mekanismeista ja rahoituksesta, joilla tehostetun tuen toimenpitei-

den, kuten pienten opetusryhmien, tukiopetuksen ja osa-aikaisen erityisopetuksen, saanti varmistetaan myös käytännössä. Nyt erityisopetuksen uudistus velvoittaa kuntia ja kouluja tehostamaan toimia, mutta valtion panostukset ovat täysin puutteelliset.

Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksen joustavaa ja kattavaa tarjontaa on vahvistettava. Työtehtävien, työpaikan tai koko ammattialan vaihtaminen tulee työuran aikana eteen yhä useammin. Siksi osaamisesta on voitava huolehtia koko työuran ajan. Julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen on tarjottava parempia mahdollisuuksia ammattitaidon parantamiseen ja ammatin vaihtamiseen. Lisäksi hallitusohjelman mukaisessa aikuiskoulutusuudistuksessa esitettiin, että tutkintoa vailla olevilta aikuisilta poistetaan opiskelumaksut. Tätä ei ole valitettavasti vielä toteutettu.

Vapaa sivistystyö

Kansanopistojen perustoiminnan, vapaan sivistystyön koulutuksen, rahoitus on jäänyt viimeisten vuosien aikana jälkeen muun kansanopistoissa toteutetun koulutuksen rahoituksesta. Vapaan sivistystyön koulutukselle on paljon kysyntää, mutta julkisen rahoituksen jälkeenhajautus heikentää koulutusta. Kansanopistojen vapaan sivistystyön valtionosuusprosentti tulee nostaa nykyisestä 57:stä 65:een.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut

Hallituksen olisi vihdoin aika lunastaa yliopistoille antamansa lupaukset ja turvata tasa-arvoinen ja kattava yliopistojärjestelmä. Hallitus hehkutti yliopistouudistustaan ja lupasi turvata perusrahoituksen, mutta todellisuus on ollut muuta. Yliopistojen rahoitus on edelleen alimitoitettu. Tämä tulee korjata pitävällä tavalla ja

ottaen huomioon arvonlisäveron vaikutukset ja kaikki työnantajamaksut ja -vastuut ilman, että niistä joudutaan tekemään poikkeuksia lainsäädännöllä. Esimerkiksi yliopistojen työnantajamaksuja ei ole kyetty kompensoimaan, kuten luvattiin. Tuottavuusohjelma puree yliopistoihin edelleen, vaikka toisin väitettiin. Vuonna 2011 tuottavuustoimenpiteiden perusteella yliopistojen rahoitusta vähennetään yli 11 miljoonaa euroa. Varsinkin muutamat maakuntayliopistot ovat joutuneet ahtaalle ja väkeä on jouduttu irtisanomaan. Ammattikorkeakoulut odottavat myös valtiolta lisärahoitusta.

Työpajatoiminta

Työpajatoiminnan määrärahoja ollaan leikkaamassa. Sen rahoitus tulee turvata. Etsivä työpajatoiminta on ollut tehokas nuorille kohdennettu palvelumuoto ja yhteistyö työpajojen kanssa on toiminut hyvin.

Opettajien täydennyskoulutus

Opetusministeri Henna Virkkunen kertoi vielä lokakuussa 2009 valtion lähes kaksinkertaistavan opettajien täydennyskoulutuksen määrärahat ensi vuonna. Nyt kuitenkin rahoitusta ei löydy lupausten kattamiseksi. Osaava-ohjelman kautta on tarjolla vain 8 miljoonaa euroa, kun edellisellä vaalikaudella opettajien täydennyskoulutukseen oli varattu 10 miljoonaa euroa joka vuosi.

Koulujen, päiväkotien ja kirjastojen peruskorjaukset

Kuntataloutta on edesautettava koulujen, päiväkotien ja kirjastojen peruskorjausinvestoinneil-

la. Näihin elvytyksenkin näkökulmasta tärkeisiin hankkeisiin ei ole haluttu panostaa tarpeeksi. Monissa kouluissa ja päiväkodeissa lapset ja opettajat kärsivät rakennusten kosteus- ja homeongelmista.

Opintotuen sitominen indeksiin

Viime jouluna valtiosihteeri Marcus Rantalan vetämä työryhmä suositteli, että opintotuki sidotaan samalla indeksiin niin, että se nousisi automaattisesti elinkustannusten noustessa. Budjettiriihen tulos oli kuitenkin se, että työryhmän esittämät tiukennukset toteutettiin, mutta opintotuen sitomista indeksiin ei, vaikka korotuksella olisi myös positiivisia vaikutuksia valmistumiseen ja työuran alkuun. Budjettiriihessä päätettiin muiden etuuksien, kuten lapsilisien ja kodin hoitotuen, sitomisesta indeksiin. Johdonmukaista on sitoa myös opintotuki indeksiin.

Museot, kirjastot, liikunta ja nuorisotyö

Olemme myös huolissamme museoiden, kirjastojen, liikunnan ja nuorisotyön rahoituksen riittämättömyydestä. Taloudellisen taantumankaan aikana ei kulttuurin ja liikunnan osuutta tule väheksyä vaan nähdä ne voimaannuttavina tekijöinä. Nuorisotyön määrärahat kunnissa ovat koko ajan riittämättömiä. Nuorten parissa tehtävä työ on kuitenkin ensisijaisen tärkeää syrjäytymisen ehkäisyä. Siihen tulee olla kunnissa riittävät resurssit.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Tuula Peltonen /sd
Anneli Kiljunen /sd

Ilkka Kantola /sd
Pauliina Viitamies /sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

*Perustelut***1. Perusopetuksen valtionosuuksien lisääminen luokkakokojen pienentämiseksi sekä oppivelvollisuuden ulottaminen 18 ikävuoteen**

Perusopetuksen ja lukion valtionosuuksien momentille 29.10.30 budjettiperusteisesti lisättävä yhteensä (luokkakokojen pienentäminen ja oppivelvollisuuden laajentaminen yhteensä) 37 000 000 euroa.

Ammatillisen koulutuksen valtionosuuksien momentille 29.20.30 lisättävä 8 000 000 euroa budjettiperusteisesti.

Oppisopimuskoulutuksen valtionosuuksien momentille 29.30.32 lisättävä 6 000 000 euroa budjettiperusteisesti.

1.1 Luokkakokojen pienentäminen

Suomalainen koulujärjestelmä ja perusopetus ovat saaneet viime vuosina suurta huomiota kansainvälisesti. Menestyksestään huolimatta suomalainen koulutusjärjestelmä vaatii edelleen kehittämistä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä perusopetukseen ja etenkin sen saatavuuteen ja korkeaan laatuun.

Laadukkaan koulujärjestelmän yksi kulmakiivi on sekä oppilaiden että opettajien oikeus turvallisiin ja terveellisiin työskentelyolosuhteisiin ja työhyvinvointiin. Vaikka Suomi on pärjannyt erityisesti nuorten osaamista mittaavissa kansainvälisissä Pisa-tutkimuksissa hyvin, kouluviihtyvyydestä tutkimuksissa suomalaiset ovat olleet vertailujen hännillä. Yksi kouluviihtyvyyteen vaikuttava tekijä on luokkien koko.

Vuonna 2010 lisäpanostuksena opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut 30 miljoonaa euroa ryhmäkokojen pienentämiseen. Eduskunnan edellyttämän selvityksen mukaan yhteensä 82,1 % koulutuksen järjestäjistä käytti lisärahoituksen joko kokonaan tai osittain ryhmäkokojen pienentämiseen. Suurin osa rahasta käytettiin joko ryhmien pienentämiseen tai jakotunteihin.

Molemmilla toimenpiteillä on sama vaikutus. Näistä myönteisistä toimenpiteistä huolimatta valtion panosten lisääminen perusopetukseen on taloudellisen taantuman olosuhteissa lähinnä hädäntänyt luokkakokojen suurenemista.

Tutkimustiedon mukaan ero suurempiin ryhmäkokoihin näkyy erityisen selvästi äidinkielen ja matematiikan opetuksen tuloksissa. Samoin ero pienissä ja suurissa luokissa opiskelleiden välillä on sitä pysyvämpi, mitä kauemmin opiskelu pienessä luokassa on jatkunut. Hyöty pienestä luokasta kuitenkin jatkaa senkin jälkeen, kun oppilas on siirtynyt suurempaan luokkaan. Pienen luokkakoon edullinen vaikutus kohdentuu erityisen selvästi matalimman sosioekonomisen tason perheistä tullessiin lapsiin. Tutkimuksen mukaan pienissä luokissa oppilaat ovat omaaloitteisempia ja heillä on vähemmän tarkkaavaisuusongelmia (prof. Keltikangas-Järvinen 2010).

Lakialoitteessamme (LA 69/2010 vp) ehdotetaan perusopetuksen opetusryhmien enimmäiskooksi 16 oppilasta luokille 1—6 ja 23 oppilasta luokille 7—9 sekä esiopetuksen opetusryhmän enimmäiskooksi 13 oppilasta. Lisäksi lakialoitteessa ehdotetaan perusopetuslakiin säännöstä, jonka mukaan yleisopetuksen opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon erityistä tukea tarvitsevien sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten oppilaiden määrä opetusryhmän kokoa pienentävänä tekijänä siten, että yksi näihin ryhmiin kuuluva oppilas katsotaan laskennallisesti kahdeksi oppilaaksi.

Kuntien taloudellisten vaikeuksien takia on pelkona, että useissa kunnissa joudutaan opetusryhmäkokoja jälleen kasvattamaan. Kunnille on turvattava mahdollisuus järjestää laadukasta perusopetusta. Laadukas opetus- ja kasvatustyö, turvallinen koulu ja riittävät voimavarat mahdollistavat koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan valtion vuoden 2011 talousarvioon lisättäväksi budjetti-

perusteisesti momentille 28.90.30 25 000 000 euroa kuntien opetustoimen valtionosuuksiin ja luokkakokojen pienentämiseen.

1.2 Määrärahan osoittaminen oppivelvollisuuden ulottamiseksi 18 ikävuoteen perusopetuksen, lukio-opetuksen, ammatillisen opetuksen ja oppisopimuskoulutuksen voimavaroja lisäämällä

Ehdotuksen tarkoituksena on lisätä perusopetuksen sekä lukio- ja ammatillisen opetuksen oppilaspaikkamäärää sekä oppisopimuskoulutuksen opiskelijamäärää. Vasemmistoliitto haluaa perusopetukseen lisääväksi 4 000 paikkaa, lukioon 2 000 lisäpaikkaa sekä ammatilliseen opetuksen 4 000 lisäpaikkaa sekä oppisopimuskoulutukseen 2 000 lisäpaikkaa.

Ehdotus on osa Vasemmistoliiton koulutuspoliittista linjausta, jonka mukaan nuorten oppivelvollisuutta jatkettaisiin 18 ikävuoteen saakka. Oppivelvollisuuden suorittaminen tapahtuisi kaikkien alle 18-vuotiaiden osalta valinnaisesti joko peruskoulussa ja lukiossa, peruskoulussa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tai oppisopimuskoulutuksessa taikka ammatilliseen koulutukseen integroidussa työpajatoiminnassa. Vasemmistoliiton mielestä koulutusurien kattavuutta pitäisi parantaa ja tätä kautta lisätä kaikkien nuorten kiinnittymistä työelämään. Asiasta on jätetty toimenpideoite 17.12.2009 (TPA 88/2009 vp).

Ehdotettu lisämääräraha, 12 000 000 euroa, kohdennettaisiin kuntien yleissivistävän koulutuksen käyttökustannusten valtionosuuksiin ja -avustuksiin siten, että perusopetukseen ohjattaisiin 8 000 000 euroa, jolla luotaisiin kuntien rahoituksen kanssa noin 4 000 oppilaan aloituspaikkaa vastaava lisäresurssi, ja lukiokoulutuksen käyttökustannuksiin 4 000 000 euroa, jolla luotaisiin kuntien rahoituksen kanssa noin 2 000 oppilaan aloituspaikkaa vastaava lisäresurssi.

Ehdotan budjettiperusteisesti valtion vuoden 2011 talousarvioon lisääväksi edellisillä perusteilla 12 000 000 euroa momentille 29.10.30 yleissivistävän koulutuksen valtionosuuksiin ja lisääväksi momentin perusteluihin maininnan, että määräraha osoitetaan 4 000 oppilaspaikan li-

säämiseen perusopetukseen ja 2 000 paikan lisäämiseen lukioihin. Ehdotan budjettiperusteisesti valtion vuoden 2011 talousarvioon lisääväksi edellisillä perusteilla 8 000 000 euroa momentille 29.20.30 ammatillisen koulutuksen valtionosuuksiin koulutuspaikkojen lisäämiseksi 4 000 oppilaalla.

Ehdotan budjettiperusteisesti valtion vuoden 2011 talousarvioon lisääväksi edellisillä perusteilla 6 000 000 euroa momentille 29.30.32 valtionosuuteen oppisopimuskoulutuksena annettavan koulutuksen lisäämiseksi 2 000 opiskelijapaikalla.

2. Yliopistojen perusrahoitus

Momentille 29.40.50 budjettiperusteisesti yhteensä 35 000 000 euroa.

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että yliopistojen perusrahoitusta on lisättävä kauttaaltaan ja että tutkijanurasta on kehitettävä houkutteleva vaihtoehto. Koulutus- ja tiedepolitiikan yhtenä painopistealueena on yliopistojen perusrahoituksen vahvistaminen sekä yliopistojen opetuksen ja tutkimuksen laadun kehittäminen. Yliopistoille suunnattu rahoitus ei kuitenkaan riitä kattamaan yhä lisääntyvien tehtävien laadukasta hoitamista.

Valtion tuottavuusohjelmaa sovelletaan yliopistoihin myös vuonna 2011. Tämä merkitsee 11 miljoonan euron tuottavuusvähennystä yliopistojen budjetteihin. Valtion talousarviossa ei myöskään ole esitetty määrärahaa työnantajan työttömyysvakuutusmaksuun yliopistoilla. Tämä kustannuserä oli vuonna 2010 noin 10,5 miljoonaa euroa. Myös sivistysvaliokunnan lausunnossa kiinnitetään tähän asiaan huomiota.

Opintojen vauhdittamista on julkisessa keskustelussa pidetty tärkeänä, mutta siihen ei ole budjettiehdotuksessa osoitettu lainkaan määrärahoja. Opetus- ja tutkimushenkilöstöä ei voida lisätä nykyisellä rahoituksella, vaikka opettaja-opiskelijasuhteen kohentuminen on budjettikirjausten mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön keskeinen tavoite. Suomessa on edelleen noin 20 opiskelijaa opettajaa kohden, mikä on kansainvälisesti verraten aivan liikaa. Tämän suhteen

parantaminen on mahdollista vain perusrahoitusta lisäämällä.

Ehdotan edellä mainituilla perusteilla budjettiperusteisesti lisättäväksi valtion vuoden 2011 talousarvioon 35 000 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen perusrahoitukseen.

3. Opintotuki

Budjettiperusteisesti momentille 29.70.55 yhteensä 129 000 000 euroa.

Opiskelijoiden opintoraha on riittämätön opiskelijan toimeentulon takaamiseksi. Koulutautumisen ja tutkinnon opiskelemisen on oltava mahdollista ilman velkaantumista, varakasta taustaa tai opiskelulta ajan vievää työntekoa. Tämä nopeuttaa opiskelijoiden valmistumista ja työelämään pääsyä. Vasemmistoliiton tavoitteena on nostaa vähimmäisturvan tasoksi 750 euroa kuukaudessa ja pitkällä tähtäimellä saada myös opintoraha tälle tasolle.

Ehdotuksen tarkoituksena on korottaa opiskelijoiden opintorahaa 100 eurolla kuukaudessa ja sitoa opintoraha kansaneläkeindeksiin. Lisäksi esitämme, että vanhempien tulot eivät pienentäisi alle 20-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden opintorahaa eivätkä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden asumislisää. Tästä on jätetty rinnakkaislakialoite (LA 70/2010 vp).

Kelan arvioiden mukaan edellä kuvattu opintorahan korotus, sitominen kansaneläkeindeksiin ja vanhempien tulojen vaikutuksen poisto alle 20-vuotiaiden opintorahaan ja alle 18-vuotiaiden asumislisään maksaisi vuositasolla noin 290 000 000 euroa. Kun uudistus tulisi voimaan 1.7.2011, rahaa tarvitaan neljälle tukikuukaudelle syys-joulukuulle 129 000 000 euroa.

Ehdotan edellä mainituilla perusteilla budjettiperusteisesti lisättäväksi valtion vuoden 2011 talousarvioon 129 000 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahan korottamiseen.

4. Nuorten työpajatoiminta

Pidän erityisen tärkeänä, että nuorten työpajatoiminnan lisärahoituksen tarve on huomioitu sivistysvaliokunnan lausunnossa.

5. Valtion taidemuseon museokokoelmien kartuttaminen

Pidän tärkeänä, että Valtion taidemuseon kartuttamisen lisärahoituksen tarve on huomioitu sivistysvaliokunnan lausunnossa.

Mielipide

Edellä olevan perustella esitän,

että valtiovarainvaliokunta budjettiperusteisesti

lisää 37 000 000 euroa momentille 29.10.30 yleissivistävän koulutuksen käyttökustannusten valtionosuuteen luokkakokojen pienentämiseksi ja oppivelvollisuuden ulottamiseksi 18 ikävuoteen,

lisää 8 000 000 euroa momentille 29.20.30 ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin oppivelvollisuuden ulottamiseksi 18 ikävuoteen,

lisää 6 000 000 euroa momentille 29.30.32 oppisopimuskoulutuksen käyttökustannuksiin oppivelvollisuuden ulottamiseksi 18 ikävuoteen,

lisää 35 000 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen perusrahoitukseen,

lisää 129 000 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahan korottamiseen

ja että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Paavo Arhinmäki /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Sivistysvaliokunta käsittelee lausunnossaan muun muassa lisärahoitusta perusopetuksen parantamiseen, yliopistojen rahoitusta, aikuiskoulutuksen rahoitusta, nuorten työpajatoiminnan tukemista ja oppilaitosten perustamiskustannusten rahoitusta. Lausunnossa käsiteltävät asiat ovat hyvin perusteltuja. Hallituksen esityksessä ei ole riittävästi panostettu siihen, että perusopetuksen tavoitteisiin päästään. On huolestuttavaa, että esim. monissa kunnissa ryhmäkoot kasvavat ja että uusien koulunkäyntiavustajien palkkaukseen ei riitä varoja. Perusopetuslain muutoksen yhteydessä erityisopetukseen tuli tavoitteita, joita ei voida täyttää, jos opetusryhmät ovat liian suuria. Lausunnossa ei ole otettu kantaa perus- ja toisen asteen opetuksen opinto-ohjaukseen ja laatuun. Opintotuki tulisi sitoa kansaneläkeindeksiin opintojen sujuvuuden parantamiseksi. Myös yliopistojen rahoitukseen tarvitaan lisävaroja.

Opinto-ohjaus yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa

Opintojen ja urasuunnittelun ohjaus on tärkeä keino ehkäistä syrjäytymistä, lyhentää koulutusaikoja, nostaa koulutustasoa ja lisätä yhteiskunnallista tasa-arvoa. Laaja valinnaisuus, nopea koulutusohjelmien uudistuminen ja opintojen kansainvälistyminen tuovat lisää haasteita opinto-ohjaukselle niin peruskoulutuksessa kuin myös ammatillisessa koulutuksessa. Noin seitsemän prosenttia peruskoulun päättäneistä nuorista ei jatka peruskoulun jälkeen opintojaan. Koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen vaikuttavat tutkimuksen mukaan epärealistiset hakutoiveet ja toisaalta jo peruskouluaikana alkanut syrjäytymiskehitys.

Ammatillisen koulutuksen tutkintoon sisältyy opinto-ohjausta vain 1,5 opintoviikkoa. Opiskelijoilla tulisi olla oikeus saada riittävästi henkilökohtaista opinto-ohjausta opintojensa

ohella. Opinto-ohjaukseen panostaminen säästää keskeyttämisestä aiheutuvia kustannuksia ja auttaa nuoria nopeammin mukaan työelämään. Kristillisdemokraatit ehdottavat vaihtoehtobudjetissaan yhteensä 10 000 000 euroa lisämäärärahoja opinto-ohjaukseen perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Opintotuen indeksisidonnaisuus

Indeksisuojan ulkopuolella oleva opintotuen opintorahan ja asumislisän määrä tulisi sitoa kulluttajahintojen muutosta vastaavaan kansaneläkeindeksiin. Opintotuki on ainoana perustoimeentuloa turvaavana etuutena jäämässä vaille indeksisuoja. Tukea saa noin 290 000 opiskelijaa vuodessa. Heistä on korkeakouluopiskelijoita noin 165 000. Opintorahan reaaliarvo laski 29 % vuodesta 1992 vuoteen 2009, ja vuonna 2008 tehdyn tasokorotuksenkin jälkeen opintorahan ostovoima on noin 15 % alhaisempi kuin nykyistä opintotukijärjestelmää perustettaessa. Ilman indeksiin sitomista etuuden määrä ei vastaa lainsäätäjän tarkoittamaa tasoa. Opintotuen indeksisidonnaisuuden kustannukset ovat pienet verrattuna valmistumisen nopeutumisesta saatavaan hyötyyn. Sitominen indeksiin maksaa vuonna 2011 noin 400 000 euroa, jonka jälkeen määrä riippuu vuosittain elinkustannusten kehityksestä.

Yliopistojen rahoitus

Sivistysvaliokunnan lausunnossa on mainittu työttömyysvakuutusmaksujen kompensointi, mutta lisärahoitusta tarvitaan myös yliopistojen perustoiminnan turvaamiseen. Yliopistolain muutoksessa painotettiin yliopiston perustehtävien, opetuksen ja tutkimuksen, lisäksi yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämistä. Yliopistoilta vaaditaan yhä enemmän, mutta niille suunnattu rahoitus ei riitä kattamaan yhä lisääntyvien tehtävien laadukasta hoitamista.

Yliopistoille on tullut maksettavaksi työttömyysvakuutusmaksut, joita ei kuitenkaan rahoiteta budjetista. Vaikka yliopistot maksavatkin alennettua työttömyysvakuutusmaksua vuosina 2010—2011, tulisi tähän löytää kestävä ratkaisu, etteivät yliopistot joudu rahoittamaan näitä maksuja leikkaamalla muista toiminnoista. Tuottavuusohjelmien mukaan yliopistojen pitäisi vähentää henkilöstöä, mikä ei ole mahdollista, jos halutaan säilyttää opetuksen hyvä laatu. Tutkimus ja opetus tulee edelleen rahoittaa kaikissa yliopistoissa siten, että rahoitus riittää tur-

vaamaan laadukkaan opetuksen ja tutkimuksen sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden. Ehdotan, että yliopistojen määrärahoja lisätään 20 000 000 euroa.

Mielipide

Edellä olevan perustella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa mainitut seikat huomioon käsitellessään valtion talousarvioesitystä vuodelle 2011.

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Leena Rauhala /kd